

Коммунисттер болгаш ажилчын партияларның төлээлекчилериниң 1960 чылда Чөвүлел

хуралының беш чыл болганын

Ийиги арын

Фотолар С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

Тываның аныяктар организациязынын 40 чылынга уткуштур

УТТУНДУРБАС ХҮННЕР

1930 чыл Тывага аныг демиселлик база бир чилиг үзүн турган. Чүге дээр Тываның аныяк чонунун Улуг Октябрынын социализм революциязынын дузалычы-биле тилген алган революстуг өзү тургузган күш-биле уаукаш, Тывага феодалдарнын эрге-чагыргазын эгиткеш, аныяк чонну база катап кара кудаланышкына кирер дээн шандык феодалдарнын болгаш теократ-замаларнын боо-чөпсөктүгүн 1930 чылдың мартта Чоюн-Хемчик кокуунун демисел-кээрине үнгөн. Бо дээр, бир талаада, Тываның аныяк чонунун национал революциязынын тилелдерин камгалаар, дайынны үзе ууткаар дээн улустун демисели болур, ийе талаада, феодал дүжүмүгүнүн Тывага феодалдарнын катап тургузар, Совет Динелинде тыва улусту чар дээн сегиржин алынышкынын шыгыны демисели бооп төгүдө бижиттинген.

Тываның чону бодунун революстуг намынын удуруталаа-биле база улут орус акыларынча бүрү дузаламчы-биле ол үмөэнчи дайынынын чыла шаап тилээрин. Аныг демисел оон-биле соксаан, харын аныяк чонун эженин дайынынын феодалдарны аныг дээр ууткаар демисел шилчир берген.

Тываның аныяк чонун араттары ТАР-нын VIII Улут хуралынын феодалдарнын хореңгизин (куш-ажылдык чөпсөк) хары-уар дугайында доктаалын чангыс үн-биле деткинишкан, ону дүрген-не амдыралга боттандыраарын негезин үнер Тываның бүгү булуңуна чангылаан турган.

Намын бо төгүдүгү шилчирин херек кырыга күсөдир болган ону аныяк чон таныштырар, Тываның нам, чааан долгандар аныяк чонну улам-ла сыйып эвеледээр херекке Тываның Аныяктарын революстуг Эвилели идеяларын киржи, намын шычы дузалакчы деп адын бузуреткен. Чүл дие, ТАР аныяк чонуну мунуна эвилелин хураалын феодал, лама, хамнарнын ажы-төлдөрүн деп аштап арылаар ажылды 1930 чылдын чайында, ТАР-нын удуруталаа-биле боттандырып эгелээ.

Ол үеде Барыш-Хемчик кожуунун Барыш-Аксинга эге школага өренип турган, аалыга чаа берген турган мен. Ынчаар мен кижигүн эвес эгиле аныяк турдум. Чайын ааларнын бичин оолдар болгаш уругларын баштайты орус бижикке үндөмөк чөгаткан тыва бижикти өөредип турган мен. Бирде катап Шуй сумунада салуучуттар үүрүңү бүгү кижигүн-леринин хаагыч хуралы Азыр-Кара-Сугун. Усугу-Бедирге болур, ала аныяктары «шылгалда» болур деп чарал бистин сумууска тарай берди. Аныяктар кижигүнүгө кирер дээн күзү мен амырапайн дүвүредип эгелди.

Улаваанда салуучуттар Топ Хоразынның сургакчылары бистин аалымыска чедип келгенер. Ол эштер-биле кара-корта танышып эгеледим. Олар Кызылдам школанын сургакчылары болулар. Оларнын бирээни «Салуучут кижигүнүгө кирип ал оол» деп мен сурган, менээ салуучут кижигүнүгө сорулгазын чулаал берип, аныяктар үүрүңү хаагыч хуралыга олуржурумун чөпсөөрөш. «Тываның салуучуттар эвилелин Морун-Хелдери» деп моол дылда ном бердилер. Ук номну дылда өөрүп хулаа алдым, амыраанымны калдым дээр! Ынчалза-да моол бижик билбес болган ол номну номчуп шыдааан мен, моол бижик билди кижин бистин черге дыка ховар турган.

Үүрүңү хаагыч хуралыга ТАР Топ Хоразынның сургакчызы бир аш аныяктарын «шылгалдазын» чорудар дугайында илелдиди бир хүнү бадир кылды. Илелдечинин чулаалын ханамчалыг дыйнаар дээр хүнүн эртенни беин эскербес болдум. Феодал, лама болгаш хам илелдечин ажы-төлдөрүн аныяктар эвилелин хураалындан үндүр хөддээр дээн сургакчынын чулаалын деген алыш чаксаан-кынары чанымыска эгиле чангылаан турганын утпаан мен. Ол алыш чаксаанкынары аныяктарын хураалында шургу кирген аныг дайынынын ажы-төлдөрүн эвилелди кижигүнүгө үндүр сывыраарын негезин аныг хөдечинтерин шы-

гы негелдечин илелдип турганы ол.

Аныяктарын «шылгалдазы» (феодал, лама, хамнарнын ажы-төлдөрүн эвилелди хураалындан үндүр ойланды) 5-6 хонукта үргүчүлээн. Эзээн каш кижини ызыгууртан идегеттерин ажы-төлдөрү дээр эвилелди үндүргөн. Хуралга «шылгалда» эрктен артып калган эштерин көөрүмгө омак-хөдүгү, артында-ла сагыш-сеткили ажык чүве дег, «ол боор кулугуларын, шак ычар сывырып үндүр боор» дээнип амырап турганнар. Аныяктардан үндүр хөдөткенерин баштары халагар, баар чер тыппаан, артында-ла хая көрүнү-көрүнү ужа-тура дээнип бар чыгылаар чораян.

«Шылгалда-да» довулган. Хурал аныяктар үүрүңү бөрүзүңа чингине араттарын оолдар, кыстарын шилип сонгуп алды. Дараада кижигүнүгө кирерин күзөөнерин шылап кийер айтырыгы көрү. Мен-да арай кургакшап, арым ниниш, чүрөөм дүргөн аажок, «чүгө олур сен, тура халы» дээнип сөп, мен дүвүредип-де эгелди: чүгү айтырар чүгү ирги, харылап шыдаар ирги мен бе, хулаа алыр ирги бе деп болдун олур мен. Алымыс дарага тура халы беренимин беин билбес болдум. «Салуучут кижигүнүгө сорулга-бодалгазы чүгү болур чүвөл оол?» деп мен менээ ном берген сургакчы айтырды. Хурал эгелээр мунуна ол эштин менээ чулаал берген чүвезин дораан-на сактып келдим, оон сорулгазын өзүгү чулаалым. Бадылаштын сонга менээ моол тыл кырыга «Балыргейин» тылып берди. Өөрүп чигиттеринин үзүн Шуйнун бедик далазында-ла деген шыдааан, билелинин топтап көрүп, ам кээп оожурган эгелдим.

Аныяктарын хуралы-да, «шылгалда-да» довулган. Топ Хоразын сургакчызы аш хуралга олуржурманын ширин шылап дие чыксаал алган, бодун буттарын кожа баскаш, хөдөө алгыды чоруй конура-ла улут үн-биле «Мээ комалды ланчанаар!» деп алгыраш. «Ол черге кылашпа, марш!» деп командылаар, аныяктар буттарын ширин шылап, чангыс ула эес

теппеп, чоруту улам эвилелдип бооп, сактырма көк шыкты хөлбенидир теппеп турган ышкыш болган. Бис-даа чүгү боор, ала бар-ла шаавыс-биле теппенип, чиртиледи-ле ыраап тур бис.

Анаа орган херек-ле чок, аныг-биле тулузулар. Арат-түмөн бүгүдүни Айтты-сугап өөредилди. Хей-ле орган херек-ле чок, Бегээрле өөренлиди, Хөдөгитен феодалдарны Хөдөгит-ле үндүрээли.

Сай-ла өөрүп сайырааткан Салуучуттун Топ-ле хораа, Саганчыдаан Кызыл тугу Сагып туткан салуучуттар.

Бо ыр ол үеде Тываның аныяк араттарын, ылангы аныяк өскөнерин бир ынак ырыа турганы-биле ону кырганнар-да, аныяктар-да үргүлчү ырыагыр турган чүве. Аныяктар хуралынын түнелди-биле бо ырын утамы ол үеде өзүлү-ла таарышкан турган.

Хуралынын аскын шак ынаар омак-хөдүгү, ырым-шоорлуг, эрес-сорулуг, чыккыла улаап турган дыка-ла орайтай бергенде халгымыс. Чамдык эштерин «дүде орай бар эвес, ам-даа эки ырыагыр хөдөл алымын» деп-даа тургулаан үнери динчалгылаан.

Үүрүңү аалгазын өзүгүр кожа аалдарын оолдар, кыстарын бижикке өөредип эгелдиди. Ынчап тургусга латин бижикке үндөдүлээн Тываның чаа бижигин үжүүн «Шын» солуга орус болгаш моол дылларга оңулдуруп үндүрүлгөн болгаш тыва үжүлгө база парлатынын тарай берген. Эске өөрүм-биле калы бир ай хире болгай-ла чангыс бижик, «Шын» солугуну номчуп турар апарымыс.

Мынчанга, мен ТАР-ын кижигүнүгө аныг демиселлик чилиг үзүндө кирип алган. 1930 чылдын июнь 30-нүн хүнү —мээ амытыралыма бир утулдура болушкун бооп арткан. Чүгө дие, аныяктар эвилели мен марксизм-ленинни өөрешинге диктирып кижигүнүгө, үлүг Ленини партиянын кижигүнүгө болур сактып четпес аас-кежиги менээ берген.

А. БОРБАН-ООЛ.

КАЯА-ДАА ХҮНДҮТКЕЛДИГ

«Тере-Хол» колхоз республиканың мурунчуон булуңунда, өске черлерге бодарга хүн херел анаа баштай дээр. Бо демиселерин эрес-диди кижилери даг-тайгың байдалыга чүсчүс чылдарын дургузуда дадыгып, чонун чаагы чачыларын эдлэп, бурунгуң арга-дузугаа чан үнчип аныг-биле чаартып, сайырадып чурттан чорутуур.

Кыргынарны кончуг хүндүдээр, оларнын сөзү диннаар, эдээр үзе болган бис — деп, бир не чулаалдыр. Ынча-даа болза аныг-биле Идия Монгушева биске кыргынар дег хүндүтү.

Ак халат кедикен, карак шилдиг, чолдасынаар сыйныг аныг кыс бичип уругларын алагыр шилчип тур. Оон наамдар долчу болган араттарын муң-муң төлдөрүнүн чаа салымдаан барык-ла ылаагыс. Шаган-Арыкта ортумак школа дооскан, оон сонда — Красноарскын элчип иштетуду. Ам — дорт чыл ажылдап турар, Кунгүртүгүнүгү устак элелдештип эгелектиш, уруглар өмчөл.

Бичип уругларын шилчип, элчип, хайгааран турар киж болган, мен оларга дедиди ынак, чанган ханма киж боор мен — деп, Идия Кок-оол эгелди. — Ынчанга харын Вьетнам Демократтык Республикага уду АКИШ-тин хангы агрессияны киле-биле буруу шаап турар мен. Агрессорлар эне-буяныг кижилер — чаш уругларга хууң кодуруп турарды. Ол чорук ала чокка эртсеңи!

Ак-ок Тываның аныяк чоннары хүнээр-ректин Вьетнамың куш-ажык кижилеринге сагыш-сеткилдиг бүгү күзү-биле болчуп турар. Сөзү, фотоу А. АЛЫМ-ООДУУ.

Чемпион тодараттынмаан

ХӨЛ-ШЫДЫРАА

Хөл-шылдыраага чемпион ат дээш, республика маргылаа эртен дымтанар хүнде довулган. Хамык сүрөөдөшкүннөр, дүвүрөөшкүннөр ам эртен. Киржикчилер оон сөөлүндө тарап чанганнар. Чүгө судьялар далаш чок аныг-бүрү хыналалар кылтып, түнпел чыгып калган.

А түнпелер чангылы? Бим чемпион болура деп чүве сөөлү элчег өнөткө чедир билдинчег турганын номчукчулар билди болгай. Анаа киржикчилерин-да, көрүктүлөрүн-да сонугурагы бир дугаарында Хеймер-оол Ондар биле Ондар биле Бегини аразында болган маргылаада барган. Бегин дээр бо чылын улут маргылаага киржип турар эң аныг ойнакчы, оон дуржулааы база эвээш. Көрүктүлөрүн хей кезин «чүгө Хеймер-оол Ондар ону уду алыр боор» деп болуп турган.

А шылдырааның хөдүгө солун тулчулук-даа эгелдэн. Ондар аныг-биле ойнаш, эгелдиди кончуг оварымчалыг көштер кылган, харын-даа суда ышкыш көзүлгөн. Бегин кезек үелерде инициативаны ап, адалаар-даа чоруткан. Бир эвес ол далаш чок, эки боламчалыг ойнаш бол-

га, Ондарны «дулап» каар арга-дыг турган. Ынчалза-да илден чангыларын кылгылааш, турган. Мен-ири-оол каразы-биле ойнаш, Солян чан уткан. Биче-оол барымда чок комбинация кылгаш, терге, айт, теве — үш бодазын бергеш, Берковичин мерезин чип алган. Ынчалза-даа удавайн дүжүп бээр уауруга таарышкан. Барышкын эрес ойнап, Чыргал-оол дүжүп бээрине алба-даан. Забөөтен Кенин-Лопсан бир сан алган. Христофоров оолаааш, үш оон эрттирген. Сөөлү оон мынчыл аныг довулган, чогуур эскерилгелерин ишти түнпелде кирген.

Хеймер-оол Ондар он саны чедип алган, Матпа Хомушкү-биле дегенде болгаш олар ийиле бири-ийги черин эжелөөнер. Ынчанга, чемпион илелеттинмейн барган. Маргылааның дүрүмү өзүгүр оларнын аразында дөрт оондан тургустунган матч-турнир болур. Үшкү терде Николай Чыргал-оол. Эске киржикчилерин байдалы таблицада көстү бээр.

Инициал-биле маргылаа эки түд-нелдиг эркен. Матпа Хомушкү ийи кандидат балды чедип алган болгаш ам мастерлер киршкен маргылаага 50 хуулуг сан алыр болза, мастерге кандидат деп атты чаалап алыры ырак эес. Николай Чыргал-оол бо удаада эки спортчу хевирлиг болуп, бедик түднелди чедип алган.

О. ИРГИТ,

маргылааның кол судьясы.

ЧУРУНТА: (солгай таладан оң талам) Н. Чыргал-оол биле Х. Ондар.

Фото С. Фомистовуу.

Бөгүн республикага болгаш Кызылга оза эскертишкн чок, бу-

дугагылап каап турар хүн болур. Ааттын күжү кошмак.

Агаарын температуразы: дагдыг черлерге 15—20, өскөлеринге 25—30, а Кызылга 26—28 градус соор.

Редантор К. К. КУДАНИ.

Хамаатыларга

Чаа чыл байырлаан таварыштыр республиканың районнарыне автобустар-биле чоруурун билеттерин баштай садарын Тыва трансгагенствоу эгелдэн. Районнардан Кызылге чанарының билеттерин агенствоун кассазында садып ап болур. Самолетка ужударының билеттерин бистин кассавыстан база-ла садып ап болур.

Пассажирлерин дилдэн өзүгүр билеттерин байын-нарыга азы ажалдап турар черинге чедир бээр. Хамааты пассажирлер! Силерин чоруунар чогаан турар төлөөде билеттерин чоруурунга чедир 10 хонук бурунга садып алынар.

АГЕНСТВОНУН АДРЕЗИ: Кызыл хоорай, Кочетов кудумчуу, № 110 бажын, автобустун доктар чери «Енисей» кинотеатр.

ТЫВА ТРАНСАГЕНСТВОУ.

ДЕКАБРЬ 21-ДЕ

«НАПЫРАЛ»: «Век-биле чамыт кижи» 10, 2, «Бир өлүрүчү чорук-тук дугайында» 12, 4, 5.45, 7.30, 9.15 шактарда.
«БАЗА-ХЕМ»: «Сонгу чүктүң чөлзөң» 11.15, 1.15, «Чангыс илчир-бөдө кичилеткенер» 3.15, 5.15, 7.15 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Домтаар черме орун» 2.40, «Повз-биле келген кижилер» 4.40, 6.40, 8.30 шактарда.
«ВОСТОК»: «Ноорднаттар билдинмес» 11, 3, 8.30, «Надыр тайлар» 4.30, 6.40 шактарда.

(ПМА).

Дамыныкыда БОЛУУШКУННАР

Дугуржулга күштүг болуп эгелээ

БЕРЛИН. (СЭТА). ГДР биле Барыш Берлиннің аразында эртририлге дугайында дугуржулганы өзүгүр Барыш Берлиннің 570 муң чурттанчылары рожество болгаш чаа чыл байырларынның үзүндө ГДР-нин найысылалында боттарының төрөдөрине баар дугайында чөпсөөрлөдү ам беин алган. Барыш Берлинден баштайгы болуп кижилер демократтыг Берлинде чедип келген. Беш контрол-эртирилге пункттары эртенгиниң чеди шантан эгелеп амылдай берген.

Окиनावанын чонунун негелдези

ТОКИО. (СЭТА). Окинавада америк ужур чүгү базааы Вьетнамада агрессия дайыны чорудуп турар америк дайынырактарын планнарында улам чүгүлэ рольду ойнап турар. Америкаанар бо япон ордулукту АКШ-тан Вьетнамын чорудуп турар шериг херекселдин арада дүжүр база кылгып алган. Окиनावаның профваилдеринин федерациязы аныг аныгачымы Утиямаын СЭТА-нын корреспондентизинге илелдээни-биле алырга, бо үеде Нахпортта автомашалар, танкылар, ужур чүгү бомбалары болган Вьет-

намче чорудар ужурулг өске-даа шериг херекселдер оолаанган. Бүгү ортоадала шериг транспорттары долган. Хоорайнын агаарында самолёттарын дааш-шынээни хүндүс-даа база дүне-даа дыңдалып турар. Чангыс сөс-биле чулаалаар, ортулукта байлап Кореяга дайны үзүндөдү ышкыш болуп турар. Окиनावанын чону ортулукту америк шериг базааы болдурганга шилчирлиг дугураалыг, Япония биле Окиनावаның катап каттыгарын негеп турар деп, Утияма демдегээ.

ДИДИМ ХАЛДААШКЫН

ЛОНДОН. (СЭТА). Муруну Вьетнамың Хосталга армиязының дайчылары Сайгонун чогунаа Ипидинада полчейий эгелдеч дидим халдаамкыны дүне кылган. Рейтер агентизин Сайгонда корреспондентизин дыңатканы-биле алырга, полицияның штавын пүлөмөттөр-биле болап, оңче гранаталарын оқтап турган.

Ангиданы хосталары дээр уауучу шилчөөнүнүн (МПЛА) партизаны боттарының хосталгаы камгалаашкан, португал колонналар удуз дегендеин үргүчүлөп турар. Португал армиянын партизанын эзеп турар тургустарында үндүр кызылтар дээр бүгү-ле орадалашкыныны бөрү-биле буурап дүшкөн.

ЧУРУНТА: партизан отряды походта.

СЭТА-нын фотохроникасы.

„Джеминай-7“ ужудушкунун дооскан

Иштиде космонавт Ф. Борман биле Д.К. Ловелл олурган «Джеминай-7» дээр космос корабл декабрь 18-те 17 шак 05 минутта турда «Атлантика океанда Бермуд ордулуктардан мурунчу талаага райоңга сүзгө хонган. Корабль космоска 14 хире хонукта ужуткан болган Черни барык 206 катап болгонин, 8 миллион ажык километрин эркен.

Л. ДЖОНСОННУН МЕДЕГЕЛИ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Муруну Вьетнам чалга өзү-чүрүмүн чаа-эктин» бузуредилге бижиктерин тутуп турган үзүндө АКШ-тын президентин Джонсонун медегелдээ болза, ол өзү-чүрүмга дузаламчы көрүдүрүн үргүчүлээрине АКШ беде болгаш «ол хүдөөлгелдэн калган-даа ойталавайн турар. «Муруну Вьетнама дузалаарына АКШ-тын шилчирлиг хүн келген тууду-на күштүгү турар деп, Джонсон чулаалаан.

Японияда болгаш Мурнуу Кореяда удурланышкын

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Сеул радио-лунун дыңатканы-биле алырга, декабрь 18-те Мурнуу Кореянын найысылалында япон-мурнуу-көрей керезин бадылааныг удура-нышкынының медегелин парлап үндүргөн. Социалистер ол керезин хоойлу-дүрүмгө удуз керээ болур дээрли демдегелдэн.

Японияда чурттан турар көрей хамаатыларың аныг медегелдип кылган. Япон-мурнуу-көрей керээ чүгө япон болгаш көрей улустарын эрге-ажыктарында удуз эес, харын база Азияда тайбынга болгаш аныг чок чорукка шыгымы аныг болуп турар деп, аныг демдегелеп турар.

АНГЛИЯ МУРУНУ РОДЕЗИЯЖЕ

НЬЮ-НОРК. (СЭТА). Англияның КНО-да доктаамал төлөөлөкчизин Лорд Бардонуң Аймыл чок чорук Чөпсөлөкчизин дарагында чоруткан чатаалыг динчалыкы болза, англия кааа: Мурнуу Родезияны нефть болгаш нефть продуктулар-биле хамдыраар хораал.

Чазак Замбияга нефть чорудураар агаар дамчыштыр организастап ту-

НЕФТЬ ЧОРУДАРЫН ХОРААН

рар дээрлиг чагаада чулаалп турар.

Нефть-биле хамдыраар хораан чорук «Мурнуу Родезияда дүрүм өзүгүр эес өзү-чүрүмун узуу-каар сорулга-биле Англиянын аныг экономикаг болгаш сан-хөө демдегелерге негелде болур деп, Бардону айткан.

Болуушкуннар

ДОШТА КИЖИЛЕР

Ново-Маклаковск школа-интернаттын ажы-дакчылары воскресеньде Рудиковка суурже чамыккан. Ол суур ырак эес. Чүгө Енисейн кижер ола-ла. Хем дошталдыр долган. Айттыг кижилер хемия келип, орукту автомашиналар келер кылдыр беттепкен турган.

Енисей аэропортка дүвүрээниң медегел-негелден келген:

— Енисейн дожу шимчеп эгелдэн, Рудиковка суурун дунда дош кырында кижилер. Вертолёттар талаа-биле келектиң командирин орадалкы Иван Попова-биле аэропорт рация дамчыштыр далаштыг харылааны турган. Ол үеде Иван Попова вертолёт командир Валерий Накарыков-биле кады Енисей районуна беттепкен ужудушкуну чорудуп турган.

Белеткек ужудушкуну соосадыр — деп команда динчалган. — Енисейн кыры дугура дош-дараан ужудунар. Хемия дожу шимчеп эгелдэн-дир. Рудиковка суурун районуна берге байдалга таварышкан кижилерин эжеле-нер.

Попова «МИ-6» вертолёт-биле оолаалганы күсөдир-биле айтыкан черинге ужуду чорупкан. Енисейде Камеск суурун дунда дош кырында чүгү-да калчар аргажок турган үш кижини тып алган. Вертолёт дош кырыга чангылар ужуду келген үеде Валентин Страшников вертолётун эжип амыткан, аймаа-

раан ийи херээжени болган бир эр кижини вертолётка олургуларынга дузалашкан. Ийи мунта болганда оларны суурун чогунаа эрпке дүжүрүп каан.

Ол дугайын рация дамчыштыр аэропортка плеткээ.

Ужудушкуну үргүчүлээр. Дош кырында болук школачылар — деп дузала динчалган.

Вертолёт база катап Енисейн кыры-биле ужудуп үнпкен. Дош кырында кара чүвөлөр көзүлгөн.

Кижилерин көрдүм, оларны доштан үндүреринге эгелеп кырыптым—деп Попова плеткээ.

Вертолёт база-ла дош кырынга оварымчалы-биле ужуду келген.

Тоо школачылар вертолётка олурганнар. Оон дараада дош-дарааның дузаламчы ийи улут кили база-ла вертолётка олурганнар.

Улаваанда вертолёт Рудиковка суурун чогунаа хонупкан. Страшников вертолётту эжип амыткан, командаалан:

— А ам бажындарыңарже чангылаанар. Школачылар вертолёттан дүжүп турда оларны өөзөн ады-нелер, төрөдери уткуп алган.

Ол болуушкунуң дугайын «Красноярский рабочий» солун болуңуң комчукчуларыга чулаалп берген.

(ПМА).

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл Шетяныя — Кравченко кудумчуу